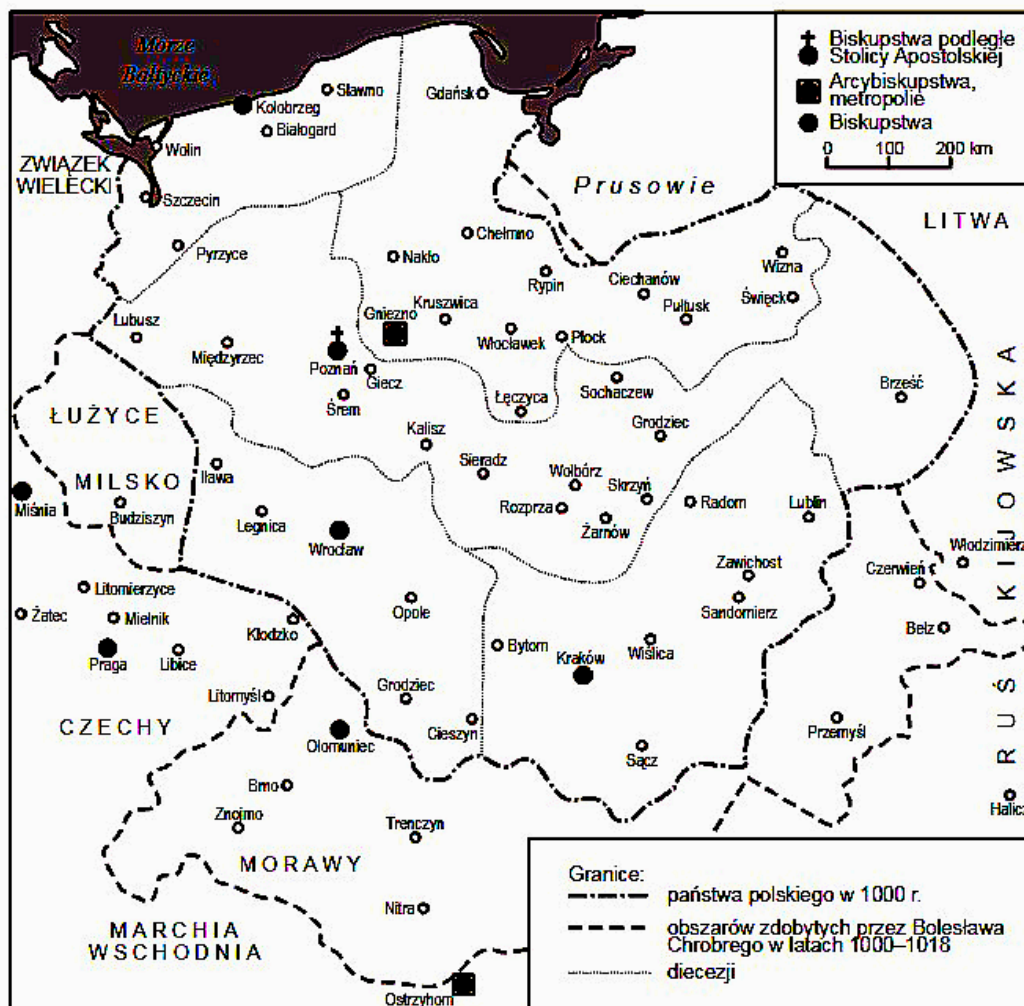

Chrzest Polski - https://pl.wikipedia.org/wiki/Chrzest_Polski

Chrzest Polski, współczesny fresk w [Gnieźnie](#), obok [pomnika Bolesława Chrobrego](#), w [pobliżu katedry](#)

Chrzest Polski – [tradycyjna](#) nazwa [chrztu](#) księcia [Polan Mieszka I](#), który zapoczątkował proces [chrystianizacji ziem polskich](#). Niekiedy uważa się go również za symboliczne wydarzenie, które było początkiem państwa [polskiego](#) i polskiego [Kościoła katolickiego](#). Datuje się go na rok **966**, chociaż nie jest to pewne, gdyż [źródła średniowieczne](#) różnią się zarówno w opisie okoliczności, w jakich doszło do chrztu, jak też podają różne daty tego wydarzenia.

Rys. 1. Struktura terytorialna Kościoła katolickiego na ziemiach polskich ok. roku 1000

Źródło: oprac. A. Wosiak na podstawie E. Wiśniowski, J. Kłoczowski (2004)

Chrzest Litwy - https://pl.wikipedia.org/wiki/Chrzest_Litwy - **Chrzest Litwy** (*lit. Lietuvos krikštās*) – [chrystianizacja Wielkiego Księstwa Litewskiego](#) (za pontyfikatu papieża [Urbana VI](#)) przeprowadzona w latach **1387–1388** przez pierwszego [biskupa wileńskiego Andrzeja Jastrzębca](#), współdziałającego z królem [Władysławem II Jagiełłą](#).

[Chrztem](#) prowadzonym w latach 1387–1388 objęta została tylko [Auksztota](#)^[1]; (*Litwa właściwa, Litwa górna – kraina historyczna i region etnograficzny na Litwie*, (w 1388 erygowano [diecezję wileńską](#). [Żmudź](#) przyjęła chrzest ćwierć wieku później, w 1413. (...)

W [Polsce](#) przyjął się pogląd, iż w [XIV wieku](#) Wielkie Księstwo Litewskie było jedynym [niechrześcijańskim](#) państwem w [Europie](#). Absolutna większość ziem wchodzących w skład Wielkiego Księstwa **była ziemiami ruskimi**, które zostały schrytyanizowane w **988** w obrządku [prawosławnym](#), wraz z przyjęciem [chrztu](#) przez [Ruś Kijowską](#). Wielkie Księstwo Litewskie za panowania Jagiełły było **państwem pogańskim jedynie na ziemiach rdzennie litewskich**, które stanowiły około 10% powierzchni państwa. Sam Jagiełło został po urodzeniu ochrzczony, przez swoją matkę – ruską księżniczkę [Julianę](#), w [cerkwi prawosławnej](#). Jagiełło był już więc chrześcijaninem, gdy w wieku dorosłym ponownie przyjął chrzest w [kościół katolicki](#)^[2].

Argument „pogańskiej Litwy” miał wykorzystywać sąsiadujący z Wielkim Księstwem [zakon krzyżacki](#) jako pretekst do napaści na to państwo. [Litwa](#) wchodziła w konflikty także z Polską, ale nie przybierały one tak dużych rozmiarów ([wojny polsko-litewskie](#)). Napaści krzyżaków stały się na tyle uciążliwe, że władający Litwą Jagiełło postanowił przyjąć za pośrednictwem Polski chrzest. Królem w Polsce była wówczas niepełnoletnia [Jadwiga Andegaweńska](#). Oba państwa miały wspólny interes – **ich wrogiem był zakon krzyżacki**. (...)

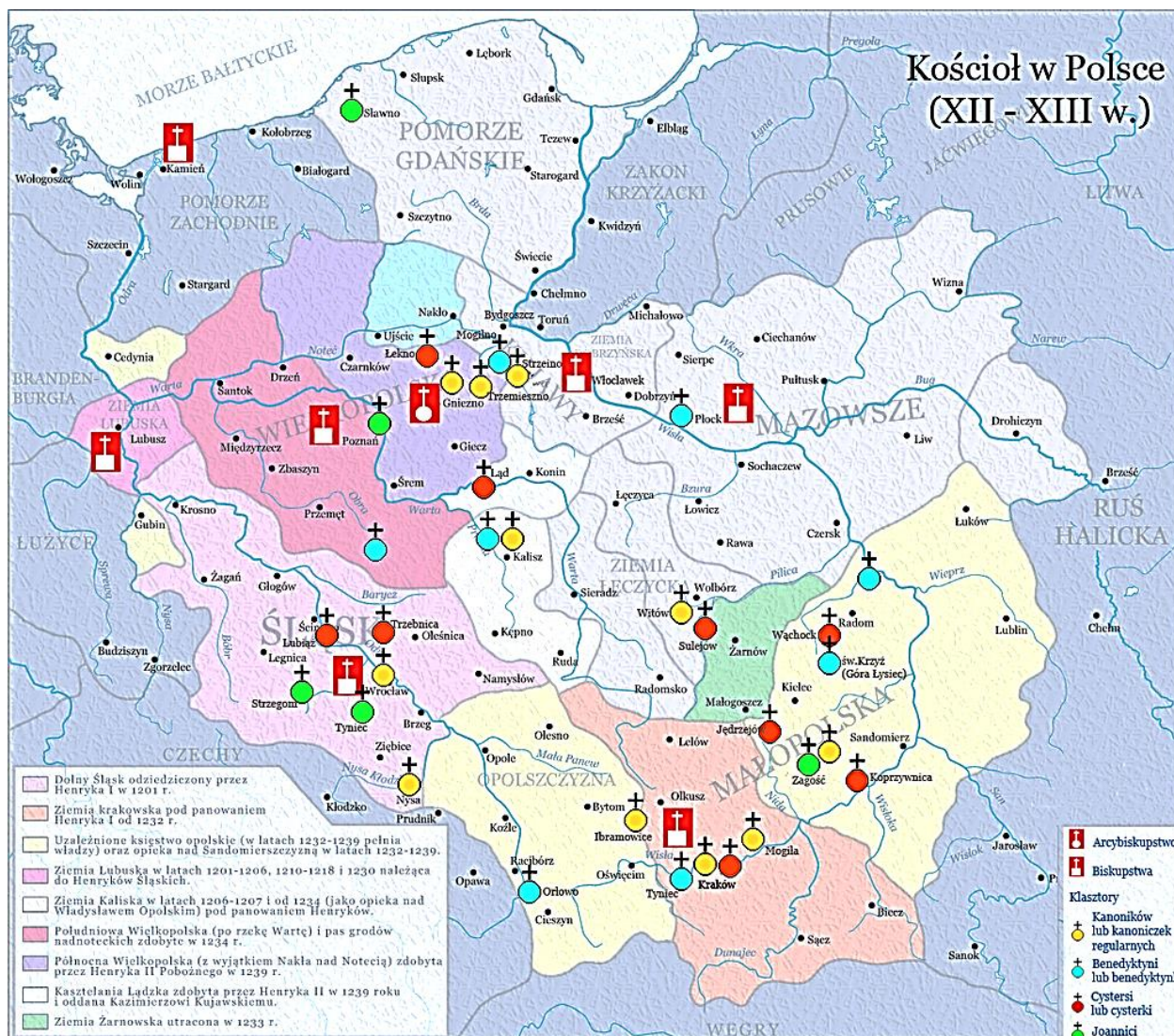
Auksztota - <https://pl.wikipedia.org/wiki/Auksztota> -

Auksztota (*lit. Aukštaitija*, dosł. *kraj górny*), *Litwa właściwa, Litwa górna – kraina historyczna i region etnograficzny na Litwie*, na [Nizinie Środkowoliteńskiej](#) i [Pojezierzu Wileńskim](#), w [dorzeczu](#) górnej i środkowej [Wili](#), nad [Niewiażą](#), [Świątą](#) i [Muszą](#); historyczny ośrodek ekspansji państwa litewskiego^[1]. Najważniejszym ośrodkiem miejskim Auksztoty jest współcześnie [Poniewież](#). Ze względu na położenie w dorzeczu górnego [Niemna](#) i w odróżnieniu od położonej w dorzeczu dolnego Niemna [Żmudzi](#) (od lit. *žemai*, nisko), Litwa właściwa jest przez historyków *Litwą*

górną^{[2][3]} (*lit. aukštas*, wysoki). Jeden z dwóch [dialektów języka litewskiego](#) nazywany jest dialektem auksztockim. – <https://pl.wikipedia.org/wiki/Auksztota#/media/Plik:Etnoregionai.png>
Regiony etnograficzne Litwy (Auksztota oznaczona kolorem brązowym)

Kościół w Polsce, X - XVIII wiek

Województwo Mazowieckie, 1526 – 1793

Administracja kościelna

Mazowsze północne – Archidiecezja Gniezno

Bolesław Szczodry - 1076 założył w **Płocku** nowe biskupstwo

Mazowsze południowe (ziemia Liwska) – Archidiec. **Poznań** (Par. **Niwiski** – 1253, najdalsza na wsch. par. archidiec. **Poznań**)

Granica między biskupstwem **Poznańskim** i **Płockim** - na **Wiśle** oraz wzdłuż gościńca Warszawa-Liw.

Pierwotnie część południowego Mazowsza położona na **Wschód od Wisły** podlegała kościołowi w **grodzie czerskim** oraz najstarszym parafiom lewego brzegu Wisły, jak Góra (dziś Kalwaria)

Arch-diak. Brzesz → **Diec. włodzimiersko-lucka**

Arch-diec. Krakowska

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ea/Mazowsze1313.png>

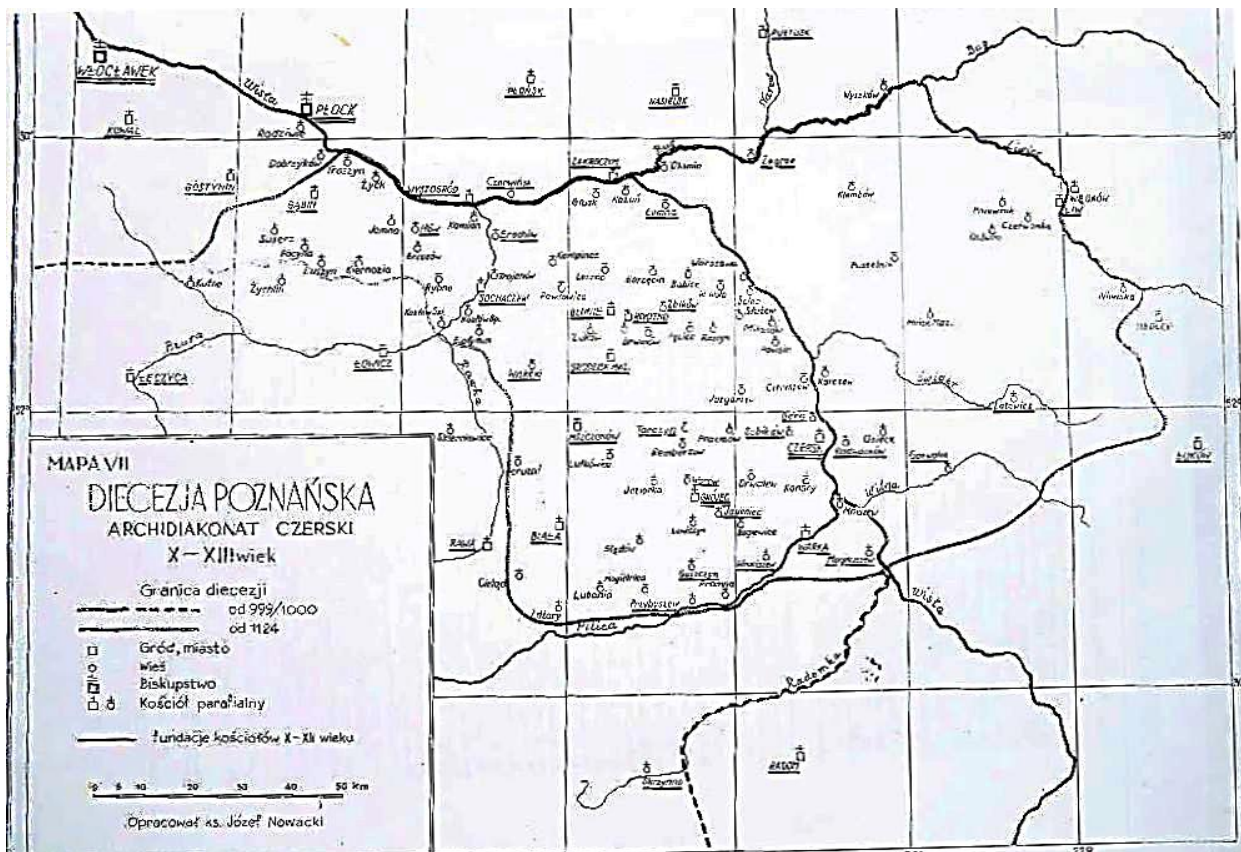
Diecezja Poznańska. Archidiakoniat Czerski, X – XIII wiek

https://zaliwie.pl/wp-content/uploads/2019/07/parafia_niwiski-1.jpg

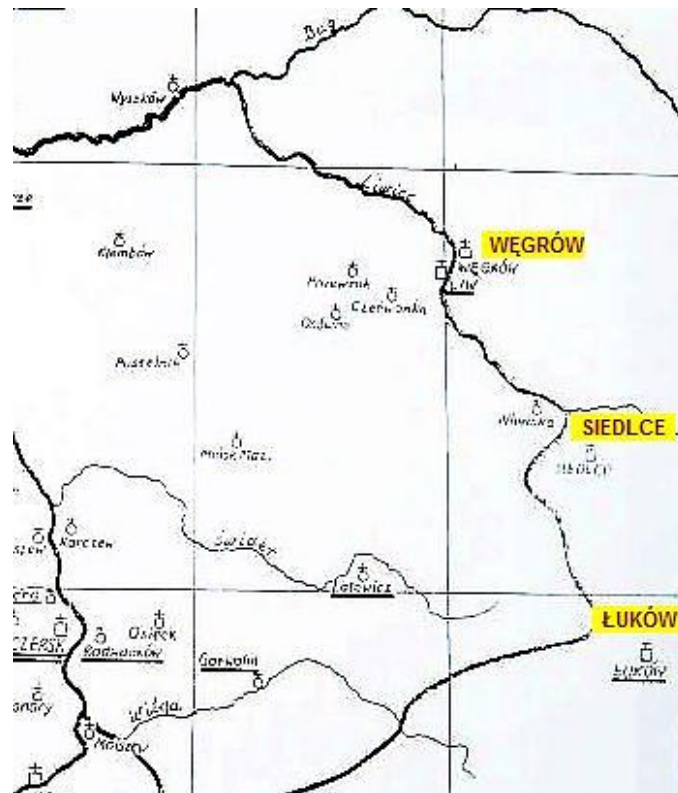
Źródło: Ks. prof. Nowacki J., Dzieje archidiecezji poznańskiej.

ZIEMIA ŁUKOWSKA:

Ulan - Parafia założona przed 1440, (Diecezja krakowska?) jest jedną z najstarszych jednostek kościelnych w całej historycznej Ziemi Łukowskiej, a więc terytorium odpowiadającym z grubsza dzisiejszym powiatom [łukowskiemu](#), [siedleckiemu](#) i [radzyńskiemu](#). Wiekami ustępuje znacznie tylko parafiom w [Łukowie](#) (XII w.), [Kocku](#) (XII w.) i [Tuchowiczu](#) (poł. XIV w.). Pozostałe parafie są jej rówieśnikami, tak jak np. [Zbuczyn](#) (1418), [Trzebieszów](#) (1430) i [Wojcieszków](#) (1437), bądź powstały później. Parafia w Ulanie i kościół drewniany pw. Św. Małgorzaty istniały już w 1440 roku, choć nie wiadomo z czyjego nadania. Jan Długosz wymienia Ulan jako **wieś królewska**.

Diecezja Poznańska. Archidiecezja Czerska, X – XIII wiek

Fragment mapy - Wschodnie obrzeża/zasięg Diecezji Poznańskiej

(...) **umowa graniczna Ks. Siemowita III z Litwą z 1358 roku.** – **granica na Liwcu**

It does not necessarily mean that the original settlers came earlier from the same parishes, but it is certainly possible.

Nowo-erygowane parafie i ich pochodzenie (początkowa przynależność) do Diecezji.

Okolice Siedlec, Trzebieszowa i Ziemia Łukowska

(Prawdopodobnie nie są one identyczne z miejscami pochodzenia ich wczesnych osadników?)

Łuków - Łuków należy do najstarszych miast wschodnich kresów dawnej Polski. Do pierwotnego kościoła z 1250 roku zostali sprowadzeni przez Bolesława Wstydliviego Templariusze. Dołożył on również wszelkich starań, aby w 1254 roku w Łukowie zostało utworzone **biskupstwo**. Z braku odpowiednich pomieszczeń zostało ono przeniesione do **Chelma**. W tym samym wieku Łuków został jednym z pięciu dekanatów powierzonych przez **biskupów krakowskich archidiakonatowi lubelskiemu**. Około roku 1440 był w Łukowie drewniany kościół pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Maryi Panny. (...)

Suchożebrzy – 1422,- Archidiak. Brześć → **Diec. włodzimiersko-łucka, pow. Drohiczyn (1580) 1730-1740** → filialny kościół w **Krześlinie**.

Mokobody/Budzyszyn – 1458 - tereny te miały charakter niespokojnego pogranicza i były miejscem licznych najazdów ruskich, jaćwieskich i litewskich. Wzdłuż rzeki Liwiec przebiegała granica Polski i Litwy, a także pomiędzy Mazowszem i Podlasiem.

Stoczek Łukowski – 1472, **diec. Poznańska** - Parafia Stoczek Łukowski została erygowana 2 lipca 1472 r. przez biskupa poznańskiego Andrzeja z Bnina, ale istnieją zapiski wskazujące, że parafia istniała już w 1421 roku (dokument fundacyjny kościoła), jednak potem podupadła z niewiadomych przyczyn. Akt erekcyjny z 1472 roku mówi o wznowieniu działalności parafii. Pierwszy kościół drewniany został wybudowany w 1472 roku, spłonął po 274 latach istnienia w 1746 r.

Zbuczyn – 1418, **Archidiec. Krakowska**, wydzielona z par. **Łuków**.

Pruszyń – 1471, **Archidiec. Krakowska**.

Mordy – 1408, **Diecezja Łucka, Ziemia drohicka, Akt Erekcyjny** – **biskup Diec. łuckiej**.

Losice – 1511, **Cerkiew prawosławna - już w 1264**, 2 cerkwie na początku XV w., prawa magdeburskie 1505 r., **pierwszy kościół** wyswięcony w 1511 przez **biskupa łuckiego**. Nowy kościół konsekrował w 1734 **sufragan chełmski**.

Niemojki/Polinów – 1448. W 1428 książę Witold darował Niemojki **Mikołajowi Nasucie** (starosta drohicki i mielnicki). Pierwotny kościół wybudował **starosta drohiczyński Piotr Kiszka** w roku 1448.

Siedlce – 1532, erygował **biskup krakowski**, wydzielona z par. **Pruszyń**.

Grębków -1421, erygował **biskup poznański**.

Niwiski – po 1358 ? / 1253 ?, **Archidiec. Poznańska, Diec. poznańska** → **Diec. Plocka**

Skórzec – 1797; **Diec. poznańska**, wcześniej w Par. Niwiski, od 1710 – kościół Zak. Marianów.

Domanice - Parafia od 1747, **Diec. krakowska**; od 1596 kościół afiliowany do par w Łukowie

Seroczyn – 1547. **Diec. plocka** ?, nazwa miejscowości - od 1343 r. (Siemowit III i Kazimierz I). Od 1424 r. właścicielami wsi byli Głoskowscy. Dzięki staraniom Stanisława Głoskowskiego w 1547 r. wybudowany został kościół i **założono parafię**.

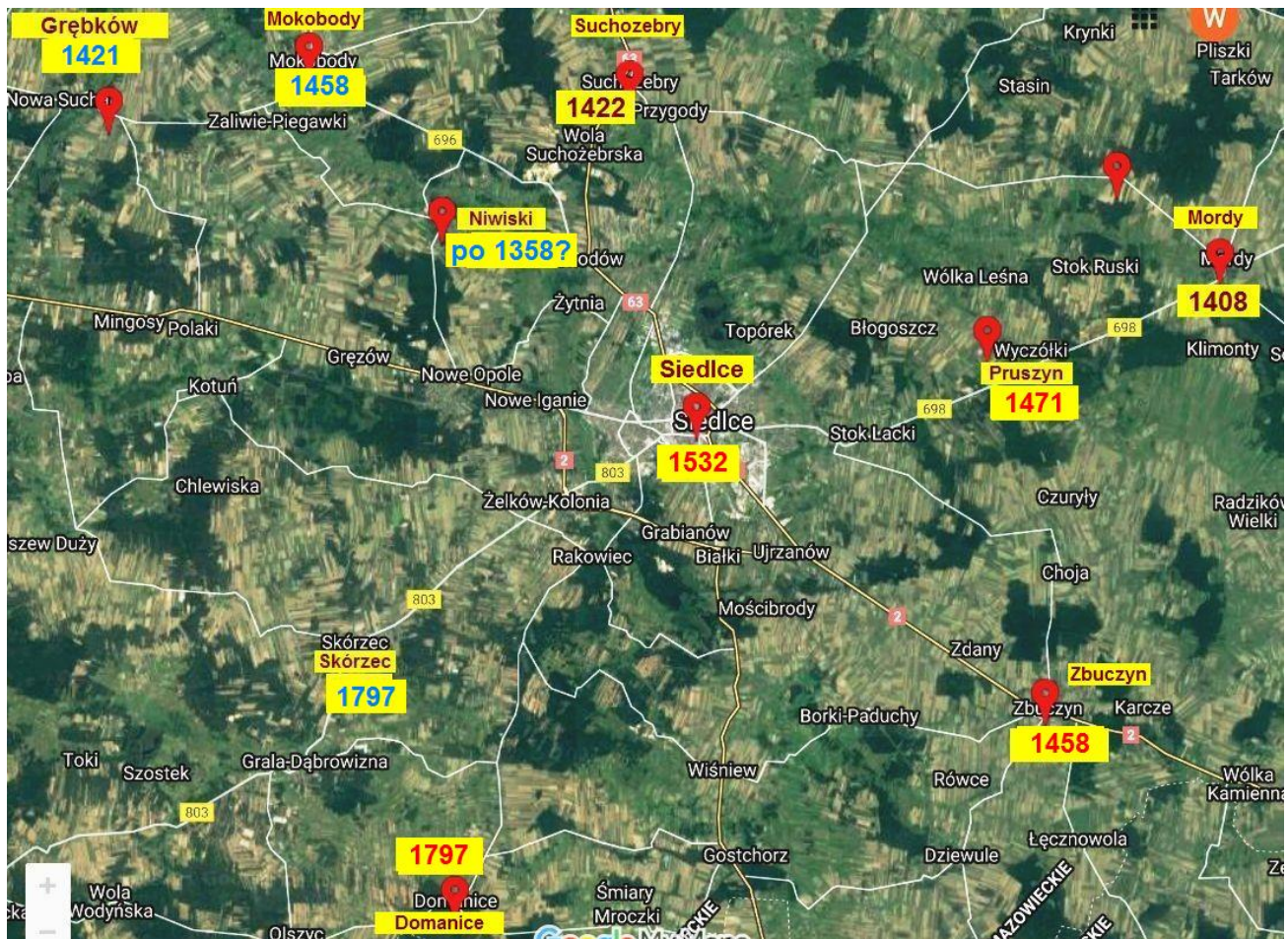
Wodynie – 1558, **Diec. plocka**, uprzednio - od 1445 ? r. filia kościoła parafialnego w Seroczynie.

Tuchowicz - 1350 - **Diec. krakowska**, wyodrębniła się z **parafii Łuków**. W latach 1350-51 zostaje wymieniana w spisie świętopietrza. (...) Nie zachowały się dokument fundacyjny ani erekcyjny. (...) przy szlaku komunikacyjnym, łączącym drogę wiodącą wzdłuż Wisły z drogą prowadzącą przez Kock i Łuków na północ. (...) podzielona po raz pierwszy w 1437, kiedy odłączono od niej **Burzec** i **Bystrzycę**.

Ulan - przed 1440, (**Diecezja krakowska?**). Parafia i kościół drewniany pw. Św. Małgorzaty istniały już w 1440 roku, choć nie wiadomo z czyjego nadania. Jan Długosz wymienia Ulan jako **wieś królewską**.

Trzebieszów – 1430, **Diec. Krakowska**, uprzednio **par Łuków**. Założył ją król Władysław Jagiełło, bo Trzebieszów należał do dóbr królewskich. Datę założenia parafii określa dokument fundacyjny wystawiony w Sandomierzu dn. 14 marca 1430 r. Dokument erekcyjny nie zachował się,

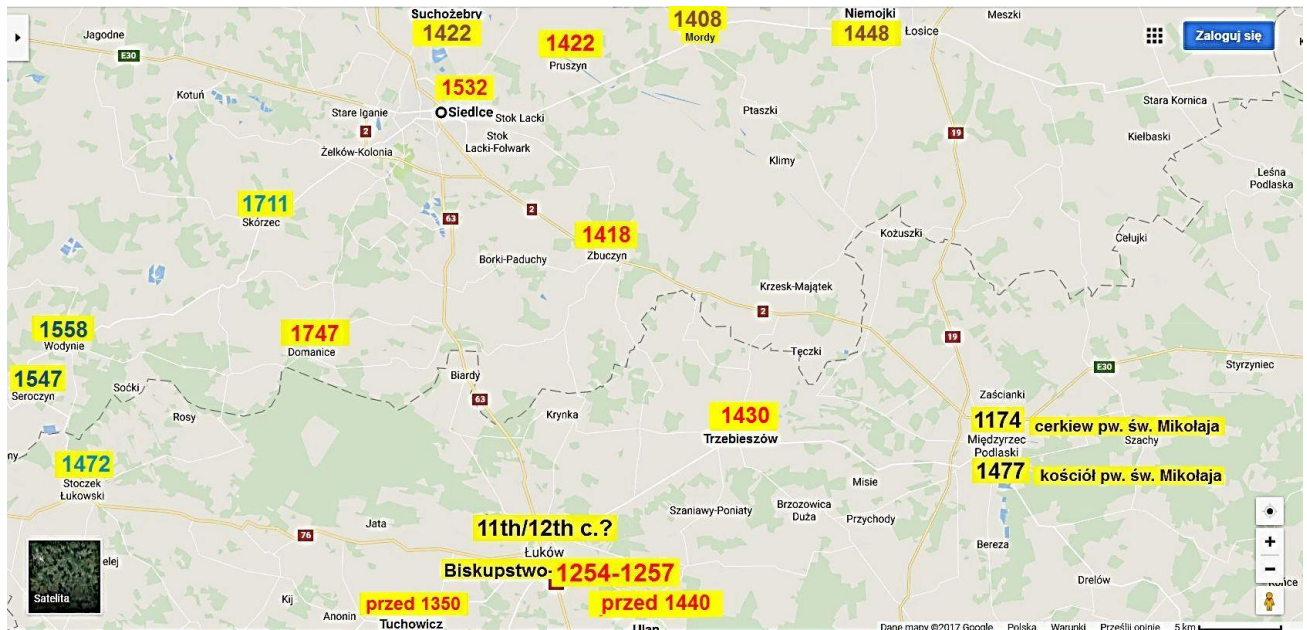
Międzyrzec Podlaski - ???, Kościół pod wezwaniem św. Mikołaja w Międzyrzecu Pódl. jest jedną z najstarszych świątyni rzymskokatolickich na **Podlasiu**. Niestety, nie można dokładnie ustalić, od jak dawna mógł istnieć. Wiadomo tylko, że teren ten w wieku **XIV dostał się w ręce pogańskiej Litwy** i był wyniszczony najazdami plemion bałtyjskich. Można jedynie przypuszczać, że dopiero po zawarciu unii polsko-litewskiej, a zwłaszcza po **chrzcie Litwy w r. 1387**. jeden z pierwszych właścicieli Międzyrzecza w czasach Witolda i Władysława Jagiełły, Mikołaj Nasuta na **początku XV wieku** wznosił tutaj świątynię ku czci swego patrona św. Mikołaja

Okolice Siedlec

Lata erekcji i przynależność nowych parafii do Diecezji:

Diec. Włodzimiersko-Łucka, (Pow. Drohiczyn), Archidiec. Krakowska, Archidiec. Lubelski, Diec. Poznańska, Diec. Płocka; Diec. Chełmska

Łuków, Trzebieszów i Ziemia Łukowska

Krótkie opisy parafii

Łuków - Łuków należy do najstarszych miast wschodnich kresów dawnej Polski, (...) <http://www.przemienienielukow.pl/historia-parafii/>. Pierwotny kościół, do którego zostali sprowadzeni Templariusze pochodzi z **1250** roku. Rycerski zakon do Łukowa sprowadził Bolesław Wstydlivy. Ten sam władca dołożył również wszelkich starań, aby w **1254** roku w Łukowie zostało utworzone **biskupstwo**. Jednak z braku odpowiednich pomieszczeń postanowiono, że zostanie ono przeniesione do **Chelma**. (...) w tym samym wieku Łuków jest jednym z pięciu dekanatów powierzonych przez **biskupów krakowskich archidiakonatu lubelskiemu**. (...) około roku 1440 był w Łukowie drewniany kościół pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Maryi Panny. (...)

Suchożebry – **1422**, <https://suchozebry.pl/gmina/historia/>. Dopiero pod koniec wieku XIV i w początkach XV, powstały sprzyjające warunki polityczne i społeczno-gospodarcze do rozwoju tych ziem. Podlasie stało się łącznikiem między Litwą a Koroną. Z krainy misyjnej przemieniło się w autentyczną prowincję kościelną, będącą częścią składową **archidiakonatu brzeskiego, należącego do diecezji włodzimiersko-luckiej**. (...)

W roku **1422** Trojan Suchożeberski, dziedzic z Suchożebry przy poparciu szlachty z okolicznych wsi szlacheckich, wybudował drewniany kościół i doprowadził do utworzenia parafii. **W roku 1580 parafia Suchożebry należała do powiatu drohickiego** i miała na swoim terenie dziesięć osad wiejskich. Pod koniec XVI wieku w Suchożebrych przebywali także arianie i kalwini.

W roku 1737 przy parafii Suchożebry powstał szpital, pełniący również funkcję przytułka dla biednych. W latach **1730-1740** w **Krześlinie**, należącym do parafii Suchożebry, zbudowano kościół i klasztor, które powierzono o. Dominikanom a następnie o. Bernardynom.

Mokobody - <http://www.parafiamokobody.pl/historia-mokobod/> - Obszar, na którym położone są Mokobody, wielokrotnie zmieniał swą przynależność. Pierwotnie należał do Polski, od 1041 do 1323 r. do Rusi, od 1323 do 1569 r. do Litwy, a następnie po Unii Lubelskiej w 1569 r. do Królestwa Polskiego. Przez wiele stuleci wzdłuż rzeki Liwiec przebiegała granica Polską i Litwą , a także pomiędzy Mazowszem i Podlasiem. Z uwagi na wielkie znaczenie strategiczne, tereny te miały charakter niespokojnego pogranicza i były miejscem licznych najazdów ruskich, jaćwieskich i litewskich.

Pierwsza wzmianka dotycząca Mokobod pochodzi z roku **1446**, gdy wieś była własnością królewską, dzierżawioną przez Jana Mąkobodzkiego, **ziemianina drohickiego i kasztelana litewskiego**. Następnie właścicielem został Michał Goliginowicz, a po nim w roku 1487 na mocy przywileju Kazimierza Jagiellończyka, Iwaszko Litaworow Chreptowicz, podskarbi litewski. Walka Rycerstwa polskiego z Jaćwingami odbyła się pod koniec XII w. Dzięki zabiegom Chreptowicza, Wielki Książę Litewski Aleksander Jagiellończyk w **1496** roku ustanowił Mokobody miastem, rządzącym się prawem miejskim chełmińskim. Przywilej lokacyjny potwierdził w 1510 r. król Zygmunt I, który pozwolił również zmienić nazwę na Nowe Miasto, która jednak nie przyjęła się.

Parafia Mokobody - <http://www.parafiamokobody.pl/parafia-w-mokobodach/>. Wczesną historię parafii mokobodzkiej należy łączyć z odległym o dwa kilometry miejscem zwanym **Budzieszynem**, ponieważ tu znajdował się pierwotnie kościół parafialny dla mieszkańców Mokobod. Parafia budzieszyńska została erygowana w **1458** roku, staraniem Michała Goliginowicza, który wystawił w Budzieszynie w 1450 roku drewniany kościół pw. Najświętszej Panny Marii, obdarzył go dochodami i oddał z parafią w zarząd księdzu Mikołajowi. W 1513 roku Chreptowicz wraz ze starostą Kobrzyńskim wybudowali w Mokobodach kościół drewniany pw. św. Jadwigi. Jednocześnie utworzona została parafia, do której należało kilkanaście okolicznych wsi. król Zygmunt I, który pozwolił również zmienić nazwę na Nowe Miasto, która jednak nie przyjęła się.

Budzieszyn, Kult Matki Bożej Budzieszyńskiej - <http://www.parafiamokobody.pl/budzieszyn/>

Miejscowa tradycja wiąże początki kultu Matki Boskiej z Budzieszyna z XII-wieczną legendą-historią cudownego obudzenia żołnierzy polskich przez nadzwyczajny blask bijący od wizerunku Madonny z Dzieciątkiem, dzięki któremu polski obóz został uratowany przed podstępny napadem Jadzwingów. Stąd też wywodzi swoją etymologię nazwa miejscowości Budzieszyn, która nosiła pierwotnie nazwę „Zbuszysyn” (zbudzić synów), a następnie „Budzisin” i obecnie Budzieszyn.

Stoczek Łukowski – 1472, diec. Poznańska - <https://parafiastoczeklukowski.pl/historia/> - Parafia

została erygowana 2 lipca 1472 r. przez biskupa poznańskiego Andrzeja z Bnina, ale istnieją zapiski wskazujące, że parafia istniała już w 1421 roku (dokument fundacyjny kościoła), jednak potem podupadła z niewiadomych przyczyn. Akt erekcyjny z 1472 roku mówi o wznowieniu działalności parafii. Od tego też roku obchodzony jest odpust na Wniebowzięcie Matki Boskiej przypadający na 15 sierpnia. Pierwszy kościół drewniany został wybudowany w 1472 roku, spłonął po 274 latach istnienia w 1746 r.

Zbuczyn – 1418 - <https://www.echokatolickie.pl/index.php?str=100&id=14376&idd=14> -

Pierwsza informacja na temat wsi Zbuczyn pochodzi sprzed 600 lat. 9 lipca 1418 r. w Lublinie **biskup krakowski** Wojciech Jastrzębiec podpisał dokument erygujący zbuczynską parafię. - Należała ona do archidiecezji krakowskiej aż do roku 1805, kiedy to powstała diecezja lubelska. Parafia Zbuczyn wydzielona została z parafii Łuków i objęła bardzo rozległy teren. Należały do niej także Siedlce. W kolejnych latach wydzielone z niej zostały inne parafie, jako pierwsza w 1471 r. **wyodrębniona została parafia Pruszyń** - mówi proboszcz parafii św. Stanisława Biskupa i Męczennika i Aniołów Stróżów ks. kan. Stanisław Chodźko, wskazując, że jubileusz 600-lecia stanowi okazję do świętowania nie tylko dla lokalnej społeczności, ale ze względu na historię tych ziem - także dla mieszkańców kilku okolicznych parafii i miejscowości - także Siedlec. Badający historię Zbuczyna dr Wiesław Charczuk, odnosząc się do pierwszej historycznej wzmianki o miejscowości, zauważa, że w dokumencie pojawia się zapis o powtórnej erekcji tej parafii, co skłania badaczy do postawienia tezy o jeszcze starszej historii miejscowości.

Królewszczyzna - Fundatorem pierwszego, drewnianego kościoła pw. św. Stanisława BM został Władysław Jagiełło. Wiadomo, że funkcję plebana w Zbuczynie sprawował Rosław. Król nadał Rosławowi i kościołowi w Zbuczynie dwa łany z niwami w trzech polach, dwie karczmy, cztery zagrody, zezwolił też na wykopanie stawu na rzece Dębowicy oraz wolny przemiał w młynach królewskich w Zbuczynie i Wiśniewie. **W XV w. Zbuczyn stał się wsią królewską**, która przetrwała urzędowo jako królewszczyzna do 1818 r.

Już w czasach panowania Jagiełły Zbuczyn stanowił ważny ośrodek komunikacyjny; tędy biegła w 1430 r. jedna z dróg na trasie północ - południe, prowadząca przez Łuków - Zbuczyn - Cielemęc - Pruszyń - Węgrów. W XVI w. Zbuczyn jest wymieniany jako miasto, m.in. na mapie Wacława Grodeckiego wydanej w Bazylei w 1562 r. W 1750 r. król August III Sas odebrał Zbuczynowi prawa miejskie. Bliskość szybciej rozwijających się Siedlec i Międzyrzecza odebrała Zbuczynowi znaczenie handlowe.

Pruszyń - https://pl.wikipedia.org/wiki/Parafia_%C5%9Aw._Miko%C5%82aja_Biskupa_w_Pruszy%C5%84nie

Parafia św. Mikołaja w Pruszyń – [parafia](#) erygowana w **1471** roku na mocy ugody między właścicielem [Pruszyń](#) Janem Pruszyńskim a plebanem [zbuczynskim](#) Maciejem. Tradycyjnie przyjmowany wcześniejszy rok założenia parafii (1430) jest wynikiem błędnego odczytania tekstu tej ugody^[1]. Liczba wiernych 1895 osób^[2]. Należy do [dekanatu Zbuczyn diecezji siedleckiej](#).

Mordy – Parafia Św. Michała Archanioła - <http://parafiamordy.pl/rys-histeryczny/>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Parafia_%C5%9Bw._Micha%C5%82a_Archanio%C5%82a_w_Mordach - **Parafia Świętego Michała Archanioła w Mordach** – [parafia rzymskokatolicka](#) w [dekanacie łosickim](#). Parafia erygowana w **1408** roku. Obecny kościół parafialny murowany, wybudowany w **1737** roku przez Baltazara Ciecierskiego, podówczas drohiczyńskiego, konsekrowany w 1739 roku przez bpa [Andrzeja Załuskiego](#).

Parafia Św. Michała Archaniola - <http://parafiamordy.pl/rys-historeyczny/> Parafia Mordy leży na południowym skraju historycznego Podlasia, w **ziemi drohickej**, po północnej stronie rzeki Liwiec. Uznana jest za jedną z **najstarszych parafii w tym rejonie**. Jej historia wpisuje się w burzliwą historię naszej Ojczyzny, a jej dzieje są nierozdzielnie związane z historią miejscowości Mordy i okolicznych wsi. W początkach **XV** wieku Mordy należały do rodziny Koszyckich, dziedziców Czepielina i Skolimowa. Jak możemy przeczytać w **akcie erekcyjnym parafii** „... jeden z Koszyckich, Jan, założył w **1408 r.** w Mordach kościół parafialny św. Michała i uposażył go gruntami tudzież dziesięciną od braci osiadłych w Skolimowie i Czepielinie...” W archiwum kurii diecezjalnej w Siedlcach w aktach dotyczących parafii Mordy, w protokole wizytacji kanonicznej z 1920 r. wpisany jest akt erekcyjny parafii. Został przepisany z kopii uwierzytelnionej z księgi wizytacji kanonicznych z 1737 r.

Po założeniu parafii przez Jana Koszyckiego, **biskup diecezji łuckiej** Andrzej Szałowski, herbu Leliwa erygował parafię kanonicznie. Niestety do naszych czasów nie zachował się dokument erekcyjny biskupa. Pierwotny kościół w Mordach był drewniany. Jego fundator Jan Koszycki oraz kolejni następcy za troskę o bieżące utrzymanie świątyni otrzymali przywilej w postaci własnej ławki w kościele, która była usytuowana w prezbiterium obok ołtarza. W 1523 r. Elżbieta z Hlebowiczów Ościkiewiczowa zapisała kościołowi w Mordach wieś Klimonty i ok. 89 ha ziemi w samych Mordach. W zamian zobowiązała proboszcza do utrzymywania wikarego i nauczyciela. W 1529 r. sprzedała Mordy królowi Zygmuntovi I Staremu, pozostawiając sobie tylko Głuchów i część Wojnowa. Dobra te 23 lata później w testamencie przekazała królowi Zygmuntovi Augustowi, który w krótkim czasie sprzedał Mordy Mikołajowi Radziwiłłowi, zwanemu Czarnym. Radziwiłł był wyznania **kalwińskiego** więc kościół zamienił na zbór protestancki, a na miejsce wypędzonego proboszcza obsadził pastora. Panowanie różnowierców w Mordach skończyło się w 1571 r., kiedy miasto przeszło na własność rodziny Ciecierskich. Wtedy też do Mordów powrócił katolicyzm jako wyznanie dominujące. Niestety zmiana ta nie nastąpiła spokojnie. W wyniku przejmowania, świątynia uległa spaleni. Ród Ciecierskich został zmuszony do wybudowania nowej, drewnianej świątyni. (...) Obecny, murowany kościół parafialny w Mordach wybudowano prawie dwieście lat później. W **1919 r.** z części parafii powstała parafia w **Czołomyjach**. W czasie II wojny św., parafia Mordy doświadczyła wszystkich skutków wojennych tj. : kontyngentów gospodarczych, licznych aresztowań, więzień i obozów, wielu młodych parafian wywieziono na roboty do Rzeszy.

Łosice – 1511(?), HISTORIA PARAFII PW. ŚW. ZYGMUNTA W ŁOSICACH -

<https://zygmuntlosice.pl/historia-parafii/> - **Łosice** – dawne miasto królewskie, od 1560 roku siedziba starostwa, o bogatej tradycji historycznej. (...) Pierwszym miejscem położenia Łosic był, oddalony o 4 km w górę **rzeki Tocznnej**, XIII-wieczny gród w pobliżu dzisiejszej wsi Dziecioły. Już w **1264** roku funkcjonowała w nim **cerkiew prawosławna**. W końcu XIV wieku, po ustaniu walk na Podlasiu, położony wśród bagien gród przestał spełniać swoją funkcję. Przez swoją niedostępność utrudniał rozwój handlu. To przyczyniło się do przeniesienia kształtującej się osady na bardziej sprzyjający teren, tj. na skrzyżowanie szlaków handlowych z Krakowa do Wilna. Nadano jej ruskie prawa miejskie. Dogodne położenie, bliskość granicy z Litwą oraz opieka króla, stwarzały warunki do rozwoju miasta i bogacenia się jego mieszkańców. Już w początkach XV wieku funkcjonowały w mieście **dwie cerkwie**: pw. Zaśnięcia NMP i św. Michała Archaniola, czyniąc zeń ważny ośrodek chrystianizacyjny.

Przełomowym wydarzeniem rzutującym na dalszy rozwój Łosic było nadanie przez Aleksandra Jagiellończyka praw magdeburskich – 10 maja **1505** roku. Rozpoczął się wówczas proces kształtowania parafii w Łosicach. Jej pierwszym proboszczem i budowniczym, fundowanego przez króla Zygmunta Starego kościoła, był pleban Jerzy. Parafia łosicka zaczęła w pełni funkcjonować wraz z powstaniem w mieście kościoła.

Pierwszy drewniany kościół rzymskokatolicki, pw. św. Zygmunta w Łosicach, powstał w **1511** roku przy jednej z ulic w pobliżu Rynku. Podczas pobytu w Łosicach w październiku 1511 roku króla Zygmunta I Starego, doszło do jego wyświęcenia przez **biskupa łuckiego** Pawła Holszańskiego. Kościół pw. św. Zygmunta, nazwany na część króla-patrona, nosił ponadto wezwania: Wniebowzięcia NMP, św. Jana Jałmużnika i św. Barbary. Pierwsza świątynia z 1511 roku, naruszona zębem czasu oraz licznymi wojnami (szczególnie w latach 1656-57, a także walkami w okresie wojny północnej z lat 1700-1721), nie nadawała się do sprawowania kultu. Dlatego w latach **1730-1731** został wzniesiony **nowy drewniany kościół**. Ufundowany był przez starostę łosickiego, Antoniego Miączyńskiego dzięki staraniom proboszcza łosickiego, ks. Tomasza Kamińskiego, który pobłogosławił go w 1731 roku. Konsekracji świątyni dokonał biskup Józef Olszański, **sufragan chełmski**, 18 lipca **1734** roku.

W latach 1691-1781 parafia łosicka zarządzana była przez księży żyjących we wspólnocie, zwanych „**Komunistami**”. W latach 1689-1721 kierowali oni pierwszym diecezjalnym seminarium duchownym mieszczącym się w parafialnym budynku na tyłach kościoła św. Zygmunta w Łosicach. Drugi kościół przetrwał do **1878** roku (**splonął** w czasie wielkiego pożaru miasta). Korzystając z tej sytuacji oraz realizując politykę prawosławienia i rusyfikacji Podlasia, **władze carskie** nie zezwoliły na odbudowę świątyni i **zlikwidowały parafię rzymsko-katolicką w Łosicach**. Przyłączyły ją do dotychczasowego kościoła filialnego w **Hadynowie**. Tutaj zostały złożone ocalałe z pożaru sprzęty, naczynia liturgiczne i obrazy, łącznie z obrazem MB Szkaplerznej z dużego ołtarza.

Dopiero carski ukaz tolerancyjny z **1905** roku pozwolił podjąć kroki zmierzające do wskrzeszenia skasowanej parafii w Łosicach. Na wniosek mieszkańców Łosic, biskup lubelski, Franciszek Jaczewski, skierował do Łosic księdza Piotra Kucharskiego. W niedługim czasie wśród parafian powstały plany budowy nowego kościoła. (...) Do konsekracji kościoła przez biskupa sufragana podlaskiego, Czesława Sokołowskiego, doszło dopiero w 1920 roku. (...)

<http://www.podlasie24.pl/wiadomosci/diec.-siedlecka/historia-parafii-pw.-sw.-zygmunta-krola-w-losicach-7c26.html?pageId=95ach> - Pierwszy fundowany przez króla Zygmunta Starego w 1511, przetrwał do pierwszych lat XVIII w.

Naruszony zębem czasu oraz licznymi wojnami, szczególnie w latach 1656 - 57 i walkami w okresie wojny północnej (1700 - 1721), wymagał natychmiastowego gruntownego remontu. Dlatego też w latach 1731/32 wzniesiony został nowy drewniany kościół, fundacji starosty łosickiego Antoniego Miączyńskiego. Dopiero ukaz tolerancyjny 1905 r. pozwolił podjąć kroki zmierzające do wskrzeszenia skasowanej parafii w Łosicach.

Niemojki/Polinów – 1448

https://pl.wikipedia.org/wiki/Parafia_%C5%9Awi%C4%99tych_Aposto%C5%82%C3%B3w_Piotra_i_Paw%C5%82a_w_Niemojkach - Pierwotny kościół wybudował **starosta drohiczyński** Piotr Kiszka w roku **1448**. Obecny murowany kościół parafialny został wybudowany w 1793 r. przez Jakuba Cicierskiego, **podstolego** drohiczyńskiego. W tym samym roku był konsekrowany przez Bpa Krzysztofa Kaczkowskiego. Kościół został przebudowany w stylu **neoklasycystycznym** w 1905 r. przez ks. Juliana Rostowskiego. Zachowała się kronika parafialna i księgi metrykalne od 1690 roku. http://www.polinow.pl/losice_i_okolice-niemojki - Niemojki to duża wieś na południowym Podlasiu. Położona wśród morenowych wzgórz o bardzo malowniczym krajobrazie, 7 km na północ od Łosic, przy dawnym trakcie Łosice - Drohiczyn.

Wymieniana jest już w dokumentach z XV w. W roku **1428** książę Witold darował Niemojki **Mikołajowi Nasucie**, którego uczynił swoim wojewodą na Podlasiu i nadał mu **godność starosty drohickiego i mielnickiego**. W roku **1432** książę Zygmunt Kiejstutowicz po bitwie pod Oszmianą potwierdził nadanie wsi Nasucie. Następnie Niemojki przeszły w posiadanie starosty drohickiego, **Piotra Kiszki**, administratora dóbr międzyrzeckich i właściciela miejscowości Ciechanowiec, Sterdyń i Sokółów na Podlasiu. Wybudował on w roku pierwszy kościół, który został zniszczony w 1657 roku.

Siedlce - Dzieje parafii św. Stanisława B.M. w Siedlcach - [http://www.par-](http://www.par-stanislaw.siedlce.opoka.org.pl/index.php/parafia/historia)

[stanislaw.siedlce.opoka.org.pl/index.php/parafia/historia](http://www.par-stanislaw.siedlce.opoka.org.pl/index.php/parafia/historia) - rozpoczynają się w roku **1530**, kiedy **Stanisław Siedlecki** pan na 10,5 łanach ziemi, człowiek zamożny ale i hojny dla Kościoła, postanowił utworzyć **odrębną od Pruszyzna** parafię dla swoich dóbr. W tymże roku wystosował do **bpa krakowskiego** Piotra Tomickiego prośbę o erygowania parafii w Siedlcach. Określił jednocześnie beneficjum plebana i parafii przeznaczając połowę swoich dóbr (ponad 100 ha).

Starania St. Siedleckiego napotkały na opór pruszyńskiego proboszcza jak też właścicieli Pruszyzna. Pomimo sprzeciwu **na początku 1532 r. w Siedlcach na skrzyżowaniu traktów Siedleckiego i Litewskiego** stanął **drewniany kościółek pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika**. Wtedy to Siedlecki ponowił dokument fundacyjny uposażając w naczynia liturgiczne kościół a przyszła parafię w grunta pod budowę plebanii i domu dla służby. Na taki stan rzeczy **biskup krakowski** Tomiki posłał komisję w celu sprawdzenia zasadności utworzenia parafii w Siedlcach.

Potwierdziwszy argumenty kolatora **22.11.1532 r. erygowano nową parafię w Siedlcach**. Biskup zobowiązał aktem erekcyjnym ludność tejże parafii do korzystania z posług jedynie w nowej parafii, posłuszeństwo plebanowi, a okolicznym duchownym zakazywał pod groźbą ekskomuniki odwozić wiernych od nowej parafii. **Na nową parafię** oprócz Siedlec składały się wsie: Golice, Grubianów, Topór, Ujrzanów, Żabokliki. Dobra siedleckie nadal pracowały na zubożoną podziałem parafię Pruszyzn. Przy parafii funkcjonował szpital (jako przytułek dla starców) i szkoła parafialna.

Grębków - <https://pl.wikipedia.org/wiki/Gr%C4%99bk%C3%B3w> – (...) Pierwszy zapis w księdze parafialnej pochodzi z **1470 r.** W najstarszej pozycji książkowej, do której udało mi się dotrzeć, a która została wydana w 1863 r.* czytamy: "Kościół parafialny pod wezwaniem św. Bartłomieja i św. Pawła apostołów, św. Stanisława i św. Mikołaja Biskupów, we wsi Grampków li Grampsko", który należał do dóbr **Biskupów Poznańskich**, w **1421 r.** erygowana parafia przez Andrzeja Laskarza Gosławickiego, biskupa diecezji poznańskiej, w 1747 r. było potwierdzenie erekcji parafii.

Grębków (dawniej **Grampsko**). <http://www.turystykawschodniemazowska.pl/index.php/powiat-wgrowski/wgrow-miasto-i-gmina/grbkow> Monumentalny *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* w tomie II daje następujący, lapidarny opis miejscowości: „wieś i folwark., powiat węgrowski, gmina i parafia Grębków. Jest tu kościół parafialny drewniany z XVIII w., razem z parafią erygowany **1421 r.** przez Andrzeja **Biskupa poznańskiego**, bo Grębków był własnością biskupów poznańskich. Dzisiejszy kościół stawiany 1747 r. Do parafii Grębków należał dawniej jako filia kościół w **Kałuszynie**. [...] Pierwszy kościół postawił tu, w swojej wsi Grampsko, bp Laskary Gosławicki w **1424 roku**. W rok później powstała parafia pod wezwaniem św. Bartłomieja i św. Pawła apostołów, św. Stanisława i św. Mikołaja Biskupów (przy kościele była także kaplica św. Anny). Drewniany kościółek przetrwał do 1747 r., kiedy to wybudowano kolejną, również drewnianą świątynię, która przetrwała do roku 1902 (jest to niemal rekordowe osiągnięcie). W latach 1898-1902 ks. Ludwik Michał Mystkowski, proboszcz grębkowski wznosił już murowany, trójnawowy, kościół neogotycki, projektu prawdopodobnie, Józefa Piusa Dziekońskiego, pod wezwaniem św. Bartłomieja Apostoła. Fundatorami tego kościoła byli małżonkowie Eleonora i Stanisław Brogowiczowie, właściciele dóbr Trzebucza. 10 VIII 1902 roku świątynia została konsekrowana przez bp lubelskiego Franciszka Jaczewskiego.

Kilka lat później miały tu miejsce krwawe walki wyznaniowe między wyznawcami Kościoła Rzymskokatolickiego a mariawitami, których ze względu na kontekst historyczny było tu dość dużo (stąd przecież pochodziła Feliksa Magdalena Maria Franciszka Kozłowska – założycielka i duchowa opiekunka mariawityzmu). Ślady wielokulturowości religijnej obecne są na terenie gminy obecne do dziś. Wszak mieszkają tu wyznawcy Kościoła Rzymskokatolickiego, Kościoła Starokatolickiego Mariawitów, Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego oraz Świadkowie Jehowy.

Niwiski - <http://parafianiwiski.pl/historia-parafi/> - Niwiski to parafia o wielowiekowych tradycjach, **jedna z najstarszych w regionie**. Obecnie parafia liczy 10 miejscowości, ale były czasy, kiedy należąca do historycznej Ziemi Liwskiej parafia obejmowała miejscowości 61. Można więc ją nazwać matką wielu innych parafii, bowiem teraz na jej dawnym terenie funkcjonuje kilka innych parafii.

Nazwa miejscowości Niwiski na przestrzeni stuleci kilkakrotnie się zmieniała. W dokumencie z 1424 figuruje jako Nywyska, kilka lat później w 1435 r. jako Nyvisky, w 1563 Niwiska i tak do XIX w., obecnie zaś Niwiski. Nazwa wywodzi się prawdopodobnie od staropolskiego wyrazu niwa – nowina czyli pole uprawne, dosłownie zaorane pole pod uprawę. Mogła ona dotyczyć pól świeżo po wykarczowaniu, nowo zasiedlonego miejsca lub być może osady założonej tu w XIV albo na pocz. XV w. Pierwsza wzmianka o Niwiskach z **1253r.** ma stwierdzać, że jest to **najdalsza na wschodzie parafia archidiecezji poznańskiej**.

Mazowsze patrząc od strony administracji kościelnej podlegało początkowo stosunkowo odległym ośrodkom w Wielkopolsce. **Mazowsze północne** należało do jurysdykcji **arcybiskupa gnieźnieńskiego**, zaś **południowe z Ziemią Liwską** – biskupa **poznańskiego**. W 1076 r. **Bolesław Szczodry** założył w **Płocku** nowe biskupstwo, w którym znalazło się **Mazowsze Północne**. Z czasem ustalono granicę między biskupstwem Poznańskim i Płockim na Wiśle oraz wzdłuż gościńca Warszawa-Liw. W ten sposób **Niwiski wraz z Liwem i Czerwonką pozostały w diecezji poznańskiej**. Pierwotnie część południowego Mazowsza położona na Wschód od Wisły podlegała kościołowi w **grodzie czerskim** oraz najstarszym parafiom lewego brzegu Wisły, jak Góra (dziś Kalwaria) W wyniku fundacji książęcych powstały parafie w Liwie i Radwankowie oraz zapewne w XIV w. parafia fundacji rycerskiej w Niwiskach. (...)

W kwestii czasu powstania parafii w Niwiskach przez wiele lat funkcjonowała teza ks. J. Nowackiego, jakoby nastąpiło to już w XIII wieku. Dziś jednak to stanowisko zarzucono. Ks. Aleksandrowicz, opierając się na ustaleniach J. Łukaszewicza, stwierdza, że stało się to na pewno przed rokiem 1486, a być może już w XIV wieku, ale nie wykluczone też, że wcześniej, ponieważ jej obszar nie objęła erygowana w **1425 r.** przez Andrzeja [Gosławskiego] bpa poznańskiego **parafia Grębków**, sięgała jedynie do rzeki Kostrzyń, co mogłoby wskazywać, że za rzeką istniała inna jednostka kościelna. Granicą obu parafii stał się zatem dolny bieg rzeki Kostrzyń.

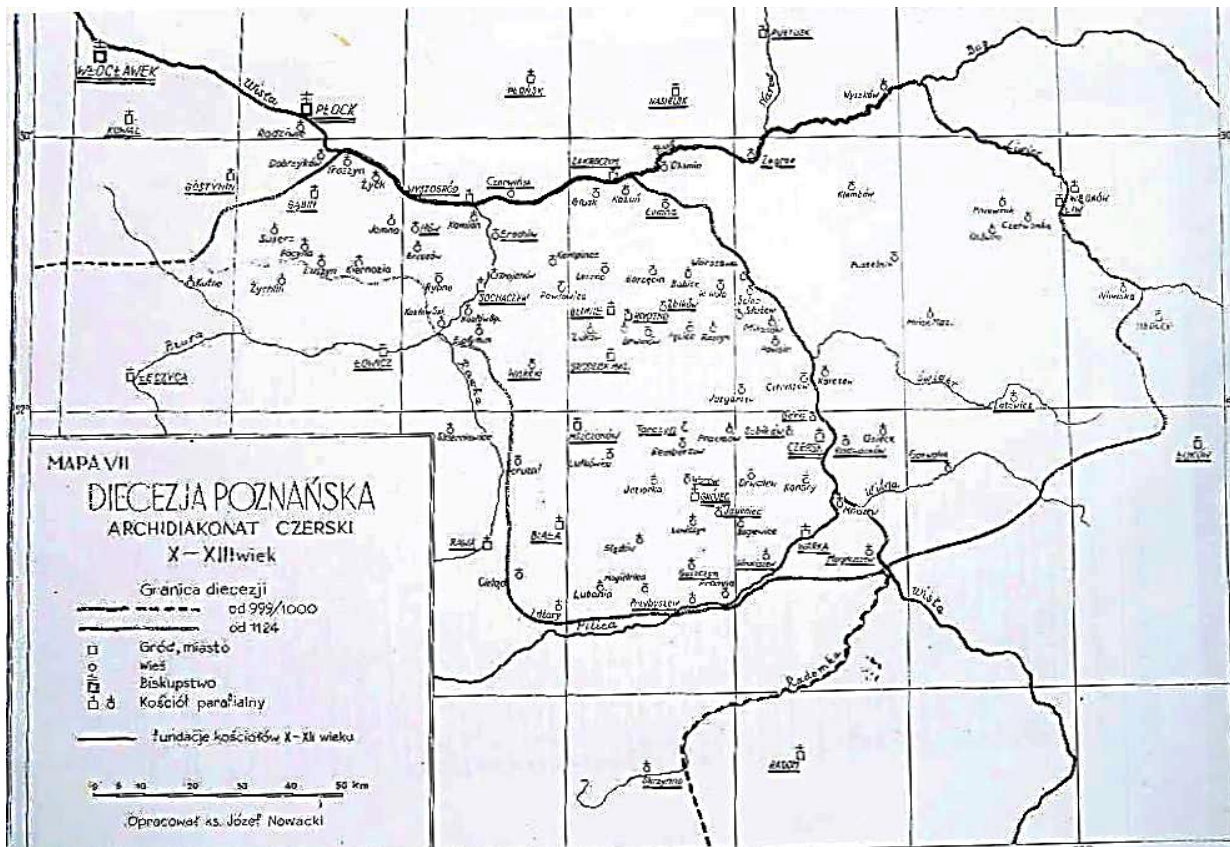
Przyjmując ten punkt widzenia, najbardziej prawdopodobne wydaje się, że **parafia w Niwiskach powstała wkrótce po umowie granicznej Siemowita III z Litwą z 1358 roku**. Wówczas bowiem bieg Liwca stał się oficjalną linią graniczną pomiędzy Mazowszem i Litwą, a utworzenie w tym rejonie parafii stanowiłoby element podkreślający nowy przebieg granicy.(...)

Zatem granice parafii na południu i zachodzie stanowił **Kostrzyń**, a na północy pas leśny, który oddzielał trzon opolny od terenów nad Liwcem, z wyjątkiem okolic grodu i położonej na jego przedpolach wsi Chodów, gdzie opole sięgało poza tę rzekę. Do określenia pozostaje granica wschodnia. Granicę tę w zasadzie wyznaczała rzeczka **Muchawka**, która niegdyś – w swym dolnym biegu – nazywana była **Żytnią**. (...)

Religia w Zaliwiu - <https://zaliwie.pl/historia-zaliwia/religia-w-zaliwiu/> W roku chrztu Polski (966 r.) Zaliwie znajdowało się poza Państwem Polan. Dopiero w latach 70-80 X wieku ziemia liwska została przyłączona do państwa Mieszka I. Od tego czasu oficjalną religią stało się **chrześcijaństwo**. Dotychczasowa **pogańska wiara w wiele bóstw** została stopniowo wypierana. Gdy w **1358** roku ustalono granicę z Litwą na rzece **Liwiec**, Zaliwie dotychczas związane z Mokobodami weszło w skład Księstwa Mazowieckiego. W kolejnych dziesięcioleciach umacniano wschodnią flankę Księstwa, zasiedlając te ziemie chrześcijańską polską szlachtą. Kiedy gęstość zaludnienia była wystarczająca, zaczęto tworzyć struktury nowych parafii.

W ten sposób Zaliwie trafiło do nowo powstałej **parafii Niwiski**. Według źródeł już w **1300 roku stał w Niwiskach kościół**. Niestety nie dotrwały do dziś informacje co do okoliczności budowy tego kościoła. **Pierwsza wzmianka o parafii Niwiski pochodzi z 1253 roku**. Jest to informacja, że parafia Niwiski była **najdalej na wschód położoną parafią** w diecezji poznańskiej. Parafia Niwiski

na początku swego istnienia należała do **archidiakonatu czerskiego diecezji poznańskiej**. Archidiakonat czerski był enklawą oddzieloną od diecezji poznańskiej terenami diecezji gnieźnieńskiej. Historycy nie potrafią wytłumaczyć takiego rozwiązania choć trwało ono przez wieki.

Akt erekcyjny parafii określał źródła jej utrzymania. W przypadku Niwisk brakuje tego dokumentu, jednak z kolejnych zachowanych wynika, że od 1480 roku **dziesięcinę** na parafię płacili kmiecie ze wsi Wojślawie i Iganie. W 1603 roku plebania gospodarowała na 3 włókach roli w jednym kawałku a dziesięcinę (1/10 zbiorów zboża) płacili kmiecie z wiosek: Wołyńce, Kobyli Ług, Dąbrówka, [Opole](#), Cisie, Nowaki, Broszków, Proszew, Żuków i Wojślawie. W tamtym okresie dziesięciny na rzecz parafii Niwiski nie płacono w obu wsiach **Zaliwie**.

Parafia Niwiski powstała na obszarze wcześniejszej struktury organizacji osadnictwa Słowian – **opolu**. W tamtych czasach według takiego klucza tworzono pierwsze parafie. [Opole](#) to była wspólnota kilku czy kilkunastu sąsiadujących osad eksploatujących wspólne tereny np. pastwiska, lasy. Opola zajmowały obszar zwykle 100-200 km kwadratowych. Na naszym terenie opolem było według historyków rejon wokół wsi **Stare Opole**. Ta miejscowość odziedziczyła swoją nazwę po funkcji jaką pełniła przed wiekami – była pewnie miejscem wiece, gdzie wspólnota podejmowała decyzje. Więcej o opolu w [Pradzieje okolic Zaliwia](#).

Skórzec – 1797; wcześniej w Par. Niwiski, od 1710 – kościół Zakonu Ojców Marianów.

https://pl.wikipedia.org/wiki/Parafia_Nawr%C3%B3cenia_%C5%9Bw._Paw%C5%82a_Aposto%C5%82a_w_Sk%C3%B3rcu - W 1710 r. kanonik kamieniecki ks. Józef Przygodzki postanowił ufundować w Skórcu drewniany kościół pw. Nawrócenia św. Pawła Apostoła wraz z klasztorem pw. św. Jacka, a w nim umieścić zakonników z Zakonu Ojców Marianów Niepokalanego Poczęcia NMP. Na wschodnim Mazowszu życie zakonne nie było w owym czasie rozwinięte. (...)

Skórzec należał do parafii Niwiska, (**w diecezji poznańskiej**), ale już prawdopodobnie w 1797 r. przy kościele marianów utworzono samodzielną parafię. W kilka lat później, bo w 1802 r. konsekrowano wykończoną świątynię. Marianie nie ustawali w swej działalności oświatowej.

Domanice – Parafia od **1747**, od **1596** kościół afiliowany do par w Łukowie -

https://pl.wikipedia.org/wiki/Ko%C5%9Bci%C3%B3%C5%82_Nawiedzenia_Naj%C5%9Bwi%C4%99tszej_Maryi_Panny_w_Domanicach - Około **1596** wzniesiony został kościół drewniany, afiliowany do kościoła parafialnego w [Łukowie](#)^[3]. Samodzielna parafia utworzona została w **1747 r.**

Seroczyn – **1547** - <https://sztetl.org.pl/pl/miejscowosci/s/1345-seroczyn/96-historia-miejscowosci/67328-historia-miejscowosci>. Po raz pierwszy nazwa miejscowości pojawiła się w dokumencie z 3 sierpnia 1343 r. dotyczącym nabycia wsi *Siroczynno* przez książąt mazowieckich: Siemowita III i Kazimierza I. Od 1424 r. właścicielami wsi byli Głuskowscy.

Dzięki staraniom Stanisława Głuskowskiego w **1547 r.** wybudowany został kościół i założono parafię. Dnia 21.01.1548 r. za zgodą króla Zygmunta Augusta, nastąpiła lokacja miasta na prawie chełmińskim, z zezwoleniem na dwa jarmarki roczne i jeden targ tygodniowy. Dzięki temu miasteczko bardzo szybko się rozwinęło.

Od 1621 r. Seroczyn należał do rodziny Oborskich. W 1676 r. Marcin Oborski starosta liwski otrzymał potwierdzenie praw miejskich. Dzięki temu możliwa stała się odbudowa miejscowości po zniszczeniach spowodowanych najazdem Szwedów, tzw. potopem (1655–1660).

W 1789 r. Seroczyn liczył 45 domów, zaś w 1810 r. – 52 domy i 310 mieszkańców. Prawa miejskie utracił w grudniu 1821 roku. W 1825 r. pojawia się już jako wieś, licząca 420 mieszkańców.

Wodynie – **1558** - <https://diecezja.siedlce.pl/parafie/parafia-sw-apostolow-piotra-i-pawla-2/> -

W **1445 r.** Stefan Wodyński, właściciel Wodyń, wybudował tu kościół drewniany, jako **filię kościoła parafialnego w Seroczynie**, następnie w **1558 r.** ustanowiona została **samodzielna parafia**. Szwedzi w 1657 r. kościół spalili, a dwa lata później, ks. Krzysztof Choiniński, własnym kosztem wybudował kościół, również drewniany, który dotrwał do roku 1776 i w tym samym roku wybudowano obecny kościół parafialny drewniany, kosztem Anieli Załuskiej, a następnego roku kościół ten konsekrował biskup kijowski, Franciszek Ossoliński. Wystrój wnętrza barokowy. Księgi metrykalne od 1658 r.

Podczas powstania listopadowego (1830–1831) przed bitwą pod Stoczkiem stacjonował tu Fiodor Geismar wraz ze swoim wojskiem. Od połowy XIX w. majątek w Seroczynie należał do rodziny Wernerów. Tutejsza ludność wzięła udział w powstaniu styczniowym (1863–1864).

W 1879 r. Seroczyn zamieszkiwało 506 osób. W miejscowości znajdowała się gorzelnia, trzy młyny wodne, dwa folusze, cegielnia, tartak i owczarnia^[1.1].

Tuchowicz – **1350** - <https://zastawie-netau.net/parafia-w-tuchowiczu/> - Parafia Tuchowicz

wyodrębniła się z **parafii Łuków**. W latach **1350-51** zostaje wymieniana w spisie świętopietrza. Trudno podać dokładną datę powstania parafii, ponieważ brak jest dokumentów źródłowych. Nie zachowały się dokument fundacyjny ani erekcyjny.

Parafia była fundowana przez rodzinę Kanimirów, którzy już w **1422 roku**, co potwierdzają źródła, byli właścicielami Tuchowicza, a później także innych miejscowości w jego pobliżu. Należało do nich prawo patronatu nad parafią.

Parafia leżała przy szlaku komunikacyjnym, łączącym drogę wiodącą wzdłuż Wisły z drogą prowadzącą przez Kock i Łuków na północ. (...) Parafia została podzielona po raz pierwszy w **1437**, kiedy odłączono od niej **Burzec** i **Bystrzycę**.

Ulan - https://pl.wikipedia.org/wiki/Parafia_%C5%9Bw._Ma%C5%82gorzaty_w_Ulanie - **Parafia św. Małgorzaty w Ulanie-Majoracie** – **parafia rzymskokatolicka** w **Ulanie-Majoracie**. Parafia Ulan jest jedną z **najstarszych** jednostek kościelnych w całej historycznej **Ziemi Łukowskiej**, a więc terytorium odpowiadającym z grubsza dzisiejszym powiatom **lukowskiemu**, **siedleckiemu** i

[radzyńskiemu](#). Wiekiem ustępuje znacznie tylko parafiom w [Lukowie](#) (XII w.), [Kocku](#) (XII w.) i [Tuchowiczu](#) (pol. XIV w.). Pozostałe parafie są jej rówieśnicami, tak jak np. [Zbuczyn](#) (1418), [Trzebieszów](#) (1430) i [Wojcieszków](#) (1437), bądź powstały później. Historia parafii Ulan sięga I poł. XV w. Zarówno dokument fundacyjny (uposażenie) jak i erekcyjny (powołanie do życia) nie zachowały się, nie dysponujemy więc bezpośrednim źródłem podającym rok założenia parafii, nie ma również wykazu miejscowości wchodzących na początku w jej skład. (...)

http://www.ciekawepodlasie.pl/info.htm#1052/pl/i/kosciol_par_p.w_sw_malgorzaty_z_1771_roku

.- Parafia w Ulanie i kościół drewniany pw. Św. Małgorzaty istniały już w **1440** roku, choć nie wiadomo z czyjego nadania. Jan Długosz wymienia **Ulan jako wieś królewska**. Dobra ulańskie nie ustępowały w owym czasie wsi Kozirynek, która dała początek miastu Radzyń. Obecna murowana świątynia o wystroju późnobarokowym. została wzniesiona w 1771 roku przez proboszcza Ignacego Rudzińskiego.

Trzebieszów – 1430 - <http://parafiatrzebieszow.pl/rys-historyczny/> - Parafia Trzebieszów powstała na początku XV wieku. Założył ją król Władysław Jagiełło, bo Trzebieszów należał do dóbr królewskich. Datę założenia parafii określa dokument fundacyjny wystawiony w Sandomierzu dn. 14 marca 1430 r., w którym król uposażył kościół w Trzebieszowie i pierwszego plebana ks. Jana. Dokument fundacyjny zachował się tylko w odpisach, z których jeden znajduje się w Archiwum Państwowym w Siedlcach. Dokument erekcyjny nie zachował się, a w źródłach archiwalnych nie występuje żaden ślad. Parafia Trzebieszów została utworzona z parafii **lukowskiej**, która w tamtym czasie należała do **diecezji krakowskiej**. Pierwszy kościół był drewniany i został prawdopodobnie fundowany przez króla Władysława Jagiełłę. Tytuł kościoła -Dziesięciu Tysięcy Rycerzy Męczenników.

Drugi kościół parafialny, również drewniany zbudowany w latach 1721-1729 fundował biskup krakowski Konstanty Felicjan Szaniawski. Kościół ten spłonął od uderzenia pioruna w 1855r. Trzecim kościołem była kaplica drewniana, fundowana przez ówczesnego proboszcza parafii ks. Józefa Twarowskiego, która pełniła funkcję świątyni do czasu wybudowania obecnego kościoła. Obecny kościół murowany został zbudowany w latach: 1861-1863

Międzyrzec Podlaski - <http://www.mikolaj.miedzyrzec.pl/historia-parafii> - Kościół pod wezwaniem św. Mikołaja w Międzyrzecu Pódl. jest jedną z najstarszych świątyni rzymskokatolickich na Podlasiu. (...) Niestety, nie można dokładnie ustalić, od jak dawna mógł istnieć pierwszy kościół rzymskokatolicki w Międzyrzecu. Wiadomo tylko, że teren ten w wieku XIV dostał się w ręce pogańskiej Litwy i był wyniszczony najazdami plemion bałtyjskich. Ówczesni władcy tego obszaru nie ułatwiali dążeń chrystianizacyjnych. Sytuacja uległa zmianie dopiero po zawarciu unii polsko-litewskiej, a zwłaszcza po **chrzcie Litwy w r. 1387**. Można jedynie przypuszczać, że jeden z pierwszych właścicieli Międzyrzecza w czasach Witolda i Władysława Jagiełły, Mikołaj Nasuta na **początku XV wieku** wznosił tutaj świątynię ku czci swego patrona św. Mikołaja. Nasuta był możnym panem, niemal wojewodą i z pozoru niczego mu nie brakło. A jednak troszczył się o zbawienie swoje i poddanych i taką misję przekazał swemu synowi. Uważał, że świątynia i orędownictwo św. Mikołaja są mieszkańcom niezbędne. Św. Mikołaj był wówczas bardzo popularny. Czczono go jako patrona piwowarów, młynarzy, flisaków, notariuszy, piekarzy, dzieci, więźniów, panien. Był wzorem dobroci i troski o bliźnich. Znano go także na Rusi. Zwano go tam po prostu cudotwórcą.

Historia Kościoła w Polsce: X-XV w. - <https://cdn.website-editor.net/7f4141ff6b0846b4afea3bcd7564ea25/files/uploaded/Historia%20Ko%25C5%259Bcio%25C5%2582a%25201%2520Poczatki%2520Chrzescijanstwa%2520w%2520Polsce.pdf>

Kościół katolicki w Polsce -

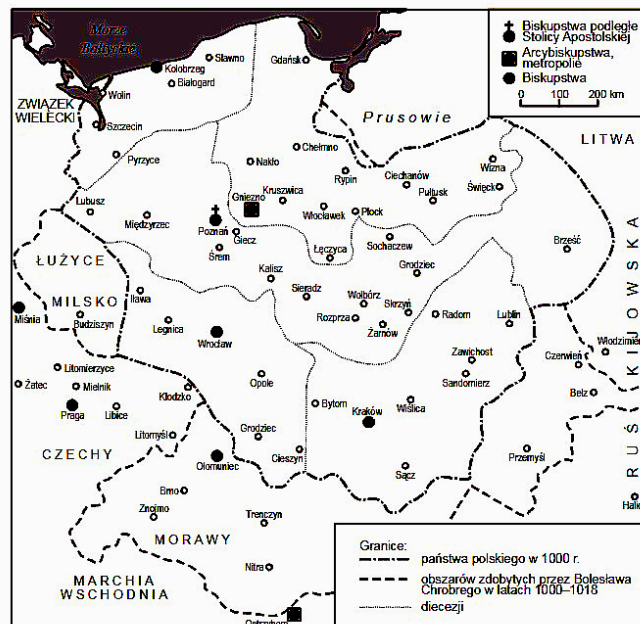
https://www.wikiwand.com/pl/Ko%C5%9Bci%C3%B3%C5%82_katolicki_w_Polsce#/Historia

Jako pierwszy z historycznych [Piastrów](#), prawdopodobnie w Wielką Sobotę 14 kwietnia **966** (data symboliczna), przyjął [chrzest Mieszko](#) z rąk duchownego obrządku łacińskiego, biskupa [Jordana](#). To wydarzenie stało się oficjalnym początkiem działalności Kościoła katolickiego w Polsce. W roku 968 ustanowiono w [Poznaniu](#) siedzibę biskupa misyjnego. Według kronikarzy [Bolesław I Chrobry](#), syn Mieszka, utwierdzał wiarę chrześcijańską wśród poddanych, czasem nawet przy użyciu siły.

Na [zjeździe gnieźnieńskim](#) w roku 1000 zwołano synod, który zatwierdził pierwszą [archidiecezję](#) dla całej Polski z siedzibą w [Gnieźnie](#). Utworzono też trzy nowe biskupstwa. Pierwszy podział administracyjny Kościoła wyglądał następująco:

- [archidiecezja gnieźnieńska](#) (od 1000 do 1038, restytuowana w 1075)
 - [diecezja krakowska](#) (od 1000)
 - [diecezja wrocławska](#) (od 1000 do ok. 1031/1032, restytuowana w 1051)
 - [diecezja kołobrzewska](#) (od 1000 do 1007/1015)
- [diecezja poznańska](#), (od 968 podlegała [Stolicy Apostolskiej](#) prawdopodobnie do śmierci bp. Ungera w 1012, od 1012 do 1038, restytuowana w 1075).

Już pomiędzy rokiem 1007 a 1015 w wyniku nawrotu [rodzimej wiary Słowian](#) upadła diecezja kołobrzewska. W latach 30. XI wieku nastąpił [powrót ludności ku dawnej religii](#), którego kulminacją był wybuch [powstania ludowego](#) w 1037 r., skierowanego przeciwko rozwijającym się stosunkom feudalnym i wprowadzaniu chrześcijaństwa^[3]. Skutkiem był upadek diecezji wrocławskiej, a w roku 1038 w wyniku [najazdu Brzetysława I](#) upadek metropolii gnieźnieńskiej i diecezji poznańskiej. Utrzymała się tylko diecezja krakowska gdzie nie dotarła ani fala buntu, ani najazd Brzetysława, gdy zajęto Śląsk i złupiono Wielkopolskę grabiąc cenne relikwie kościelne, które następnie biorący udział w wyprawie biskup praski [Sewer](#) uroczysto złożył w [katedrze św. Wita w Pradze](#)^[4]. Powstanie ostatecznie zdławione zostało w latach 40. XI wieku przez [Kazimierza Odnowiciela](#) przy pomocy rycerstwa niemieckiego. Przystąpiono wówczas do wzmożonego zwalczania dawnej religii, jej ośrodków i kultów, niszczenia powstałych wówczas [świątyń](#) i posągów oraz rozbudowy administracji kościelnej i odbudowy zniszczonych lub porzuconych wcześniej kościołów^[5]. W roku 1051 Kazimierz Odnowiciel restytuował diecezję śląską (wrocławską) najprawdopodobniej w [Ryczynie](#)^[6]. Prawdopodobnie w roku 1075 król Polski [Bolesław Śmiały](#) przywrócił metropolię gnieźnieńską i diecezję poznańską, reorganizował polski Kościół katolicki oraz przeniósł siedzibę diecezji śląskiej z powrotem do Wrocławia^[7].

Rys. 1. Struktura terytorialna Kościoła katolickiego na ziemiach polskich ok. roku 1000

Ź r ó d ł o: oprac. A. Wosiak na podstawie E. Wiśniowski, J. Kłoczowski (2004)

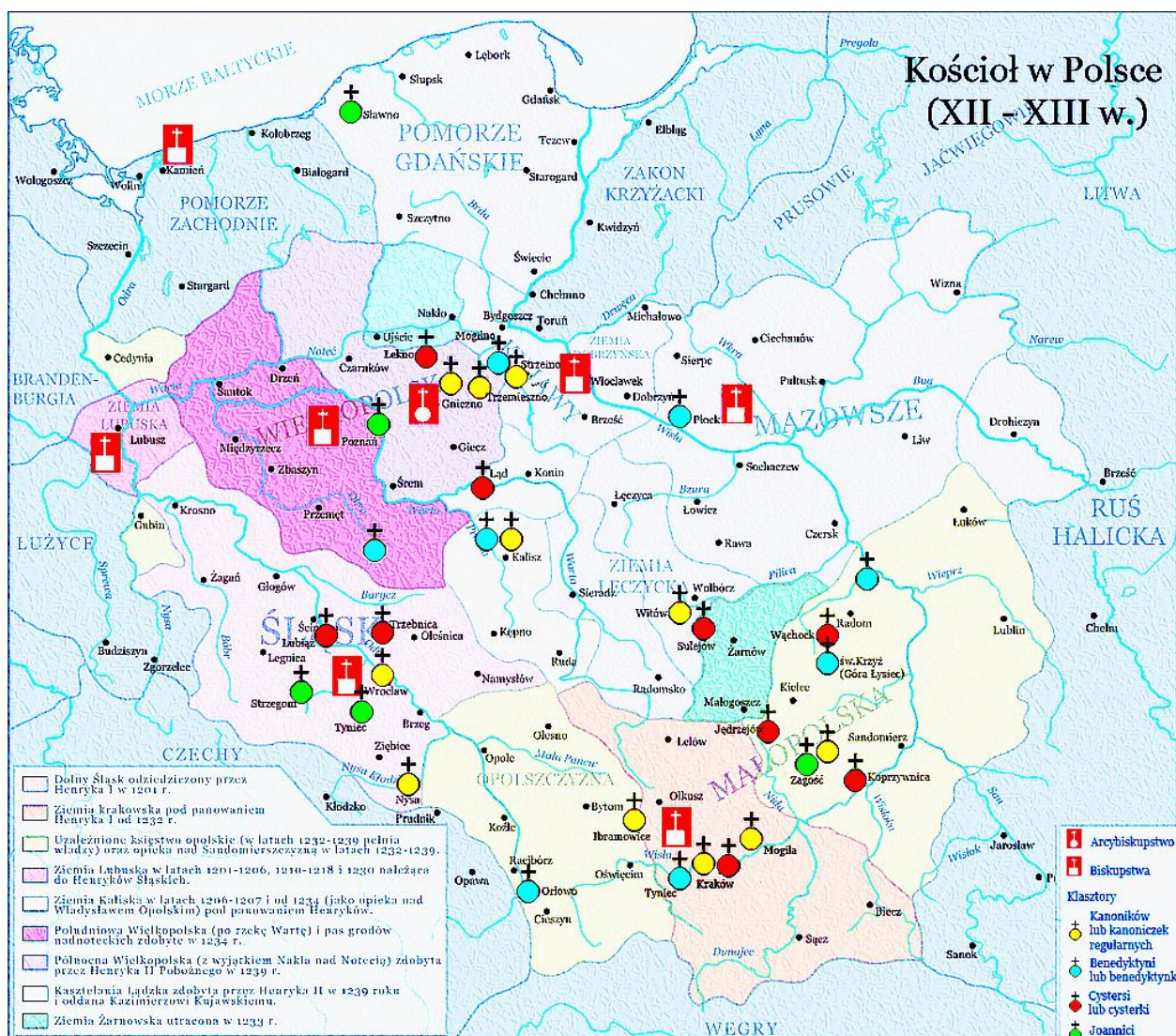
<http://foliags->

[o.geo.uni.lodz.pl/fofia11/Klima_Struktury%20kosciola%20rzymskokatolickiego%20w%20Polsce.pdf](http://geo.uni.lodz.pl/fofia11/Klima_Struktury%20kosciola%20rzymskokatolickiego%20w%20Polsce.pdf)

Rozwój chrześcijaństwa -

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0f/Ko%20C5%9Bci%20C3%B3%20C5%82%20w%20Polsce%20%28XII%20-%20XIII%20w.%29.png/1024px-](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0f/Ko%20C5%9Bci%20C3%B3%20C5%82%20w%20Polsce%20%28XII%20-%20XIII%20w.%29.png/1024px-Ko%20C5%9Bci%20C3%B3%20C5%82%20w%20Polsce%20%28XII%20-%20XIII%20w.%29.png?1639503560442)

[Ko%20C5%9Bci%20C3%B3%20C5%82%20w%20Polsce%20%28XII%20-%20XIII%20w.%29.png?1639503560442](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0f/Ko%20C5%9Bci%20C3%B3%20C5%82%20w%20Polsce%20%28XII%20-%20XIII%20w.%29.png?1639503560442)

<https://www.wikiwand.com/pl/Ko%20C5%9Bci%20C3%B3%20C5%82%20katolicki%20w%20Polsce#/Historia>

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0f/Ko%20C5%9Bci%20C3%B3%20C5%82%20w%20Polsce%20%28XII%20-%20XIII%20w.%29.png/1024px-](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0f/Ko%20C5%9Bci%20C3%B3%20C5%82%20w%20Polsce%20%28XII%20-%20XIII%20w.%29.png/1024px-Ko%20C5%9Bci%20C3%B3%20C5%82%20w%20Polsce%20%28XII%20-%20XIII%20w.%29.png?1639503895423)

[Ko%20C5%9Bci%20C3%B3%20C5%82%20w%20Polsce%20%28XII%20-%20XIII%20w.%29.png?1639503895423](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0f/Ko%20C5%9Bci%20C3%B3%20C5%82%20w%20Polsce%20%28XII%20-%20XIII%20w.%29.png?1639503895423)

STRUKTURY KOŚCIOŁA RZYMSKOKATOLICKIEGO W POLSCE1 -

<http://foliags->

[o.geo.uni.lodz.pl/fofia11/Klima Struktury%20kościola%20rzymskokatolickiego%20w%20Polsce.pdf](http://geo.uni.lodz.pl/fofia11/Klima%20Struktury%20kościola%20rzymskokatolickiego%20w%20Polsce.pdf)

Struktury kościoła rzymskokatolickiego w Polsce - 3

2.1. Okres przedrozbiorowy

W pierwszym najdłuższym okresie na terytorium Polski istniały dwie metropolie² – w Gnieźnie (od 1000 r.) i we Lwowie (od 1375 r.). Pierwsze biskupstwo i diecezja – poznańska, powstały jednak tuż po przyjęciu przez Polskę chrztu (966/967 r.). Na zjeździe gnieźnieńskim w roku 1000 dokonano promulgacji bulli papieskich i tym samym powołano do życia pierwszą prowincję kościelną na ziemiach polskich. Granice nowej metropolii³ i diecezji poznańskiej pokrywały się z ówczesnymi

granicami państwa (Jakubowski, Solarczyk 2007; Kumor 2003a) – (rys. 1). Jak podkreśla E. Wiśniowski (2004) sieć parafialna, a właściwie sieć kościołów, rozwijała się wówczas w oparciu o sieć grodów, spełniających istotne funkcje gospodarcze. Dzięki takim lokacjom możliwe było sprawne przeprowadzanie chrystianizacji i w razie zagrożenia, ochrona zarówno kleru, jak i budowli.

W kolejnych wiekach struktura administracyjna Kościoła odznaczała się dużą dynamiką. Na początku XI w. doszło do likwidacji diecezji kołobrzeskiej (1013 r.) i powołania nowej ze stolicą w Kruszwicy (1031 r.). W 1075 r. powstała także nowa diecezja na Mazowszu (stolica w Płocku). Na początku XII w. powołano diecezję w Lubuszu obejmującą Ziemię Lubuską, a krótko potem diecezję pomorską z siedzibą w Wolinie. Trzeba zaznaczyć, że zmieniły się nie tylko granice biskupstw, ale także ich siedziby. Z Kruszwicy biskupi przenieśli się do Włocławka (diecezja włocławska), a z Wolina do Kamienia Pomorskiego (diecezja kamieńska) – (Sułowski 1966). Rozwijała się w tym czasie również struktura parafialna. Zaczęły powstawać kościoły fundowane przez możnowładców na ich ziemiach. Prawdopodobnie służyły one wszystkim okolicznym mieszkańcom, nie tylko fundatorom. Zasięg jednostki kościelnej często pokrywał się jednak z zasięgiem posiadłości prywatnej, łącząc tym samym funkcje administracyjne struktur kościelnych i świeckich. Ocenia się, że w XII w. na ziemiach polskich istniało ok. 800–1 000 parafii (Wiśniowski 2004). W wieku XIII utworzono diecezję chełmińską, częściowo inkorporowaną później do metropolii ryskiej. Jak twierdzi B. Kumor (2003b) był to jednocześnie okres żywiołowego rozwoju sieci parafialnej. Często pojedyncze wsie otrzymywały własny okręg parafialny. Ocenia się, że pod koniec XIII w. istniało w Polsce już ok. 3 000 parafii. Tworzenie nowych jednostek oznaczało także ogólny rozwój obszaru, chociażby budowę szkół i szpitali.² Choć np. w XIII w. część ziem polskich, diecezja chełmska lub, jak podaje J. Szymański (1966), wydzielone z niej sambijska, pomezkańska i warmińska, należała do metropolii ryskiej (Kumor 1969; Kumor 2003b).³ Formalnie częściami metropolii stały się diecezje: wrocławska, krakowska i kołobrzeska. Diecezja poznańska podporządkowana była bezpośrednio Rzymowi (Figlus 2008).

Struktury kościoła rzymskokatolickiego w Polsce 4

W XIV w. widoczna była ekspansja polskiego Kościoła na wschód – utworzono biskupstwo w Wilnie i, przede wszystkim, archidiecezję halicką w Haliczu, przeniesioną następnie do Lwowa. Następnym ustanowieniem drugiej metropolii było stworzenie urzędu prymasa Polski. W tym samym czasie powołano również m.in. diecezje serecką (na terenie Mołdawii), kamieniecką i kijowską (weszły w skład arcybiskupstwa lwowskiego). Pod koniec średniowiecza sieć parafii była już wyraźnie zarysowana. Ich ogólną liczbę szacuje się na 6 000. Najwięcej było ich w diecezjach wrocławskiej, krakowskiej, kamienieckiej i poznańskiej. Na ziemiach, na których była wtedy sieć osadnicza stabilna i gęsta zasadniczy układ administracji terytorialnej Kościoła przetrwał do XX w. Można wymienić tu regiony Wiślicy, Sandomierza, Płocka, Lublina, Radomia czy Warmii. Na tle europejskim ówczesna polska struktura wydaje się raczej mało złożona. Dla porównania przytoczyć można sytuację w Anglii, gdzie w XIII w. funkcjonowało ponad 9 000 parafii lub we Francji, gdzie było ich 42 000 (Wiśniowski 2004). Sto lat później na strukturę administracyjną polskiego Kościoła rzymskokatolickiego składały się dwie metropolie i 21 diecezji. (...)

Kościół katolicki w Polsce na przestrzeni dziejów

Wiek erekcji parafii i budowy kościołów

Wyszczególnienie	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX
Parafie	2	60	223	650	1.113	614	309	260	223	369	5 006 ^{006a}
Kościoły b.d.	b.d.	15	75	255	566	441	509	778	1.230	1.728	2 554 ^b

a – do 2007 r.; b – do 1972 r.

Ź r ó d ł o: oprac. własne na podstawie S. Litak (1991); Kościół..., b.d.

Komentarz WJW: Zwraca uwagę liczba nowych parafii i kościołów w XX wieku, pomimo dwóch wojen światowych i 30 lat rządów komunistycznych (info.^b do 1972r.)